

Твар **один** má také význam českého sám (samotný), нарѣ. Я остануць дома один (одна́). — Zůstanu doma sám (sama).

Ро číslovce **один** (i u výslovných číslovek) stojí podstatné jméno v 1. pádě: двáдцать один ученик, sóрок одна́ шко́ла, три́дцать одно́ окно.

ČÍSLOVKU DVA, DVE, OBA, OBE

Pád	Mušský a střední rod	Ženský rod
1.	два, оба (учебника, слова)	две, обе (книги)
2.	двух, обоим (учебников, слов)	двух, обеим (книг)
3.	двум, обом (учебникам, словам)	двум, обем (книгам)
4.	два, оба (учебника, слова)	две, обе (книги)
6.	двух, обоим (учеников)	двух, обеим (учениц)
7.	(o) двух, обоих (учебниках, словах) двумя, обоими (учебниками, словами)	(o) двух, обеих (книгах) двумя, обеими (книгами)

ČÍSLOVKU Tři, ČETÝŘE

1. p.	три, четы́ре (учебника, слова, школы)
2. p.	трех, четы́рех (учебников, слов, школ)
3. p.	трем, четы́рем (учебникам, словам, школам)
4. p.	три, четы́ре (учебника, слова, школы)
6. p.	(o) трех, четы́рех (учеников, учениц)
7. p.	треми, четы́рьмя (учебниками, словами, школами)

Розпáткy:

1. Ро číslovkách **два** (две), **оба** (обе), **три**, **четы́ре** stojí podstatné jméno ve 2. pádě jednotného čísla: два (оба) словаря́, места́; две (обе) фабрики; три, четы́ре завода, школы́, здания. Тотéž пла́ть u číslovек výslovných, které ма́jí na konci два, три, четы́ре: двáдцать четы́ре человека, сто три́дцать два стога́. U ostatních rádech je skloňování pravidelné: с двумя́ словаря́ми, в двáдцати четы́рех шко́лах.

Výjimka: Ve 4. pádě spojení složených číslovek s životními podst. jménu je stejný tvar jako v 1. pádě, нарѣ.: Я вижу́ двáдцать три ма́льчика. (Авšак: Я вижу́ трех ма́льчиков.)

2. Příkladné jméno při podstatném jménu mužského a středního rodu má tvar 2. pádu množného čísla: два новых завода (зданий). Při podstatném jménu ženského rodu бývá přídatné jméno ve tvaru 1. pádu množného čísla, нарѣ. четы́ре интересные книги, але může mít i tvar 2. pádu množného čísla (zvláště při podstatném jménu s rohuřlivým přízvukem), нарѣ. три высоких горы́.

ČÍSLOVKU ПЯТЬ, ПЯТНА́ДЦАТЬ, ПЯТЬ ДЕСЯ́Т

1. p.	пять	пятна́дцать	пятьдесят
2. p.	пяти	пятна́дцати	пятидесяти
3. p.	пяти	пятна́дцати	пятидесяти
4. p.	пять	пятна́дцать	пятьдесят
6. p.	(o) пяти	(o) пятна́дцати	(o) пятидесяти
7. p.	пятью́	пятна́дцатью́	пятьдесятью́

Розпáткy:

1. Rodle пять se skloňují číslovku шесть а́ž де́сятъ, двáдцать, три́дцать.

2. Rodle пятна́дцать se skloňují číslovku одинна́дцать а́ž девятьна́дцать.

3. Rodle пятьдесят se skloňují číslovku шестьдесят а́ž восемьдесят.

4. Příkladné poslednie, **первы́е**, **каждые**, **эти**, **все** stojí před číslovkoum spojením ма́jí na rozdíl od сёйшину zpravidla tvar 1. pádu množného čísla, нарѣ. ручи́х рёт ту́дны — **первы́е** пять недейл, posledních deset dní — последние де́сятъ дней, každých deset minut — **каждые** де́сятъ мину́т, všech рани́хъ — **все** пятна́дцать учеников, všechno рёт рйради́ — **эти** пять слугаев.

Pozn. Ruská grafika zakrývá podobu některých základů, a proto ji na-
značujeme psaním jako обож-/обеж- apod.

347 *Mluvnické významy číslovek*

Pokud jsou číslovky ohebné, vyjadřují svými tvary podle své skladební úlohy veskrze pád, přičemž tvarově je zvlášť zdůrazněn rozdíl mezi 1. a 4. pádem a pády ostatními; jen toto rozlišení pádů nacházíme v dvoutvarových deklinačních soustavách číslovek (dve тетради, двух тетрадей...; третий звонок, третьего звонка...; трое очков, трёх очков...; полтора метра, полутора метров).

Rod, číslo (a také pád) vyjadřují číslovky adjektivní (řadové) jako prostředek shody; základní číslovka один se zájmeným skloňováním má sice také tvary množné, ty však nejsou (mimo spojení s podstatnými jmény pomnožnými) povahy číslovkové (ve spojení s podstatnými jmény pomnožnými nemají tvary один, -их... význam množný). Ve shodě s počítaným předmětem rod a pád vyjadřují číslovky *два/две, оба/обе, полтора/полторы*.

Číslovky *тысяча, миллион, миллиард* jsou substantiva, avšak substantivní kategorie rodu a čísla si plně zachovávají jen v užití, jež je přírazuje k podstatným jménům číselným; číslovka *тысяча* má pak v tomto substantivním užití tvary 7. pádu *тысячей* /-ею jako měkký vzor ženský, jinak, jako číslovka, má v 7. pádě tvar ve srovnání s ostatním paradigmátem odchýlný: *тысячью* (jako *пятью, пятьюдесятью*).

Pokud jsou tedy koncovky číslovek základních nebo hromadných tvarem buď jednotné (např. *пять, пять, -и...*) nebo množné (např. *двух, двум...*; *двести, двухсот, двумстам...*), nejsou jednotné nebo množné významem (nevyjadřují číslo jednotné nebo množné); tvary *сот, стам...*, *тысячи, тысяч, тысячам...* samostatně neexistují, alespoň ne jako číslovky (v. výše o podstatných jménech číselných). Zvláštní vztah ke kategorii čísla u substantiv mají také tvary 2. pádu jedn. čísla počítaného předmětu (*четыре стола, три сестры*).

Rozlišování kategorie životnosti a neživotnosti je v číslovkových vazbách (ať již je počítaný předmět vyjádřen nebo jde o užití eliptické) značně omezeno. Pravidelně je životnost a neživotnost rozlišena jen u číslovky один. U číslovek *два/две, оба/обе, двое, три, трое, четыре, четверо, пятеро, шестеро...* má číslovková vazba vždy tvar životný (4. pád se rovná 2. pádu) jen se jmény označujícími osoby (я встретил четырёх пионеров); se jmény označujícími zvířata tvary číslovkové

vazbu *ко́лоса́и* (увидели два вола/двух волов, три лошади/трёх лошадей, четыре животных / четырёх животных). Slov. o tom též II § 228. Jako neživotné se chovají vazby s uvedenými číslovkami tehdy, jsou-li posledním členem složené více-slovné číslovky (Я проэкзаменовал со́рок два студента. — Мы пригласили пятьдесят че́тыре физкультури́цы). Tvary životné mají také číslovky *двести, триста, четыреста* (двухсо́т, трёхсо́т, четырёхсо́т), tvary neživotné mají vazby se všemi ostatními číslovkami (o číslovkách neurčitých v. § 355).

ČÍSLOVKY PODLE VÝZNAMU A JEJICH TVARY

1. Číslovky základní

Číslovky základní (*количественные числительные*) označují počet nebo množství předmětů či osob (odpovídají na otázku *kolik?* — *сколько?*). Mluvnicky se vyznačují tím, že nemají mluvnický rod (vyjma один, два, оба a полтора), nemají tvaru množného

čísla (o číslovkách *один, тысяча, миллион* a миллиард viz výše), nemohou být určovány předavným jménem. Většinou mají substantivní skloňování (kromě číslovek *один, два, три, четыре, оба*).

Ruština má dohromady jen 40 jednoslovných základních číslovek (ponecháváme-li stranou *оба*, v. § 353, a *полтора*, v. § 362); jejich spojováním lze vyjádřit jakékoli číslo z nekonečné řady:

1	один, одна, одно, один	16	шестнадцать
2	два, две	17	семнадцать
3	три	18	восемнадцать
4	четыре	19	девятнадцать
5	пять	20	двадцать
6	шесть	(21)	двадцать один...
7	семь	30	тридцать
8	восемь	40	сорок
9	девять	50	пятьдесят
10	десять	60	шестьдесят
11	одиннадцать	70	семьдесят
12	двенадцать	80	восемьдесят
13	тринадцать	90	девяносто
14	четырнадцать	100	сто
15	пятнадцать	(101)	сто один

čísla, takže se spojení s těmito číslovkami nijak nelišila od spojení tvaru 1. řádu jedn. čísla s číslovkou odin: byly to shodné příčastky. Při zájmu dvojného čísla se dvojně tvaru ve spojení s číslovkami buď přestávaly chápat jako dvojně a zůstávaly (tak v ruštině), nebo zaimky spolu s ostatními přířady užíjí tvarů dvojných (v češtině). Dvojně tvaru muž. rodu na -a se v ruštině počaly chápat jako 2. řád jedn. čísla a podle toho se také obměňují tvaru těch rodst. jmen střed. a žen. rodu, které v dualu znelý jinak než v 2. řádu jedn. čísla (sr. stč. *dvě rybě, dvě vše*). Vazba 2. řádu počítaného předmětu se přenesla v ruštině i k číslovkám tři, čtyři, ve češtině naopak zevšobecněly tvaru množné i ro číslovce *два, две* (ve stč. 1. řád dvojného čísla počítaného jména *chlap zniř (два) chlapů*). Mimo 1. a 4. řád jsou ro číslovkách 2, 3, 4 tvaru množné počítaného předmětu shodné v obou jazycích. Rodové rozlišení číslovek *два* (muž. rod) a *две* (žen. a stř. rod) jako v češtině je původní.

Ročítaný předmět je ve 2. řádě jedn. čísla i tehdy, je-li číslovka dva, tři, čtyři, poslední částí složené číslovky, parť. devynoboto, четыре, члена, сто, пятьдесят, tři, килограмма, двести, тридцать, два, ученика.

U nepřítušň rádech je mezi číslovkou a ročítaným předmětem shoda v řádě, parť. от трёх часов, в двух километрах, между двумя странами, четырёх рабочих, без двадцати четырёх крон. Je-li ročítané jméno ro číslovce два, три, четыре v 1. nebo 4. řádě rozvíto adjektívním příčastkem, neshodí i se tento příčastek v řádě a číslе s ročítaným jménem, nůbyž je buď v 1. nebo v 2. řádě množ. čísla (tři nové картины, четыре светлых комнаты, три больших дома, два маленьких окна). Užíjí nominativu anebo genitivu říčadného jména v těchto spojeních není dosud ustáleno. Kříž se zde několik číselní: логіку двіраз, год роčістатнého імєна а také різзвуківу тур роčістатнého імєна. Genitiv se někdy klade při zdůraznění počtu, nominativu při zdůraznění vlastnosti, říčznaku. Projevuje se tendence k užívání říčadného jména v 1. řádě u žen. rodu (tři nové knihy, четыре большие комнаты), a v 2. řádě u muž. a stř. rodu (три жилых дома, два больших окна), není však nesprávné ani užití genitivu u žen. rodu a nominativu u muž. a stř. rodu. Мєнілі се різзвук в množ. číslе ročістатнého імєна (дома — дома, окна — окна, сестры — сестры), двá се часго рєдност 2. рáду и річаднého імєна и nich (два высоких дома). 2. рáд річаднého імєна и жєнскého роду се зрравідіа кладє ро рєділожкáчх на, парť. по две чистых тетради, на три одинаковых части.

Uždu v 1. řádě množ. čísla, obůečně před číslovkou, jsou říčivlastku poslední, první, вторые, другие, все, каждый, парť. последние два месяца, первые три года, вторые две комнаты, другие три комсомолки, все четыре товарища, каждый три минуты.

U nepřítušň rádech je říčadné jméno rozvířející ročítaný předmět shodné v řádě s ročítaným jménem i číslovkou, parť. с тремя верными друзьями, о двух маленьких медвежатах, первым трёхлучшим ученикам.

Ročítanějšch říčadnějšch jmen se užívá ro číslovkách два, три, четыре buď v 2. řádě nebo v 1. řádě množ. čísla, jsou-li žєнскá, парť. (две прямых и две прямые, три кондитерских и три кондитерские, авшак u zlomků jen две пятых), avšak pouze v 2. řádě množ. čísla, jsou-li mužská nebo střední, parť. два портяных, три ученика, два живыхных.

Zvolnost se projevuje pravdělně jen ve spojení s ročítanými jmény, označujícími osobu. (Я встретил четырёх пионеров). Nazvu zvítat (a také ročst. jm. существо) se chová i ve funkci ročítaného předmětu částю jako neživotná jména (Я поймал две рыбки // двух рыбок. - Зоогэкини привели два быка // двух быков. - Маша нашла три коровы // трёх коров). V. § 347 a též II § 228.

Ročítaná jména rodu a чєловєк ve spojení s číslovkami два, три, четыре mají v některých rádech suppletivní tvaru жєт а людін:

1. рáд	два гóда	три чєловєка
2. рáд	двух жєт	трєх чєловєк
3. рáд	двум гóдам	трєм чєловєкам
4. рáд	два гóда	трєх чєловєк
6. рáд	о двух гóдах	о трєх чєловєках
7. рáд	двумá гóдам	трємá чєловєками или людінáм

Přisudkové sloveso vztaující se k ročímětu vyjádřenému vazbou s číslovkou два, три, четыре бývá v množ. číslе, parť. Приехали два новых учителя. - Кузнецу помогали три комсомольца. Ускутіє се však také vazba s jedn. číslем říčudkového slovesa, parť. В санях сидело три мужика и баба. Л. Толстой - У него было два сына. Сечов - Уже две телеграммы пришло. Viz II § 144 a 197.

Ročítaný předmět ro 1. (4.) řádu číslovек туру пять, один, двадцать, пятьдесят, пятьсот, оброк je stejné jako v češtině ve 2. řádě množ. čísla, parť. пять бойцов, четыринадцать дней, во-семьдесят сантиметров, семьсот крон, сборок учеников. Rozvíje-jíci říčadné jméno je ro těchto číslovkách rovněž ve 2. řádě množ. čísla (двадцать советских спортсменов, шесть отличных работников). Avšak na rozdíl od češtiny jsou v 1. řádě množ. čísla říčivlastku první, вторые, другие, последние, каждый, все, эти,